

بنگاهداری بانک‌ها و آثار مخرب آن

عباس دادجوی نوکلی
تحلیلگر مسائل پولی

بنگاهداری در نظام بانکی ایران عمدتاً به معنای «سرمایه‌گذاری مستقیم یا مشارکت حقوقی» و همچنین ارائه «تسهیلات و خدمات اعتباری کلان»، توسط بانک به عنوان شریک اصلی، جهت تأمین منابع مالی مورد نیاز یک واحد تجاری فرعی، وابسته یا تحت کنترل مشترک، تفسیر می‌شود. این سرمایه‌گذاری، ارائه تسهیلات یا هر نوع روش تأمین منابع مالی مورد نیاز، به صورت ریالی و ارزی بوده و قابل ارائه به واحدهای داخل کشور یا شعب خارج کشور در صورت وجود است. در کنار این تعریف که به لحاظ «فهم عمومی» از بنگاهداری بانکی در ایران ارائه شده، نوع دیگری از بنگاهداری هم وجود دارد که مغفول مانده است و من به‌عنوان «بنگاهداری از نوع مبادلات تجاری غیرمالکانه» از آن یاد می‌کنم؛ بدین معنی که ممکن است بنگاهی طبق تعاریف استانداردهای حسابداری، تحت کنترل یا نفوذ قابل ملاحظه بانک قرار نداشته باشد، اما بیش از ۹۵ درصد تمام فعالیت‌های عملیاتی و غیر عملیاتی «چند صد» یا بعضاً «چند هزار» میلیارد تومانی آن، فقط مرتبط با بانک خاصی باشد یا مدیران تأثیرگذار بانک، گرداننده آن بنگاه باشند، یعنی بانک از طریق این شرکت سودهای موهومی شناسایی می‌کند، دارایی‌هایش را می‌فروشد و... ردپای این نوع بنگاهداری را از سرفصل‌های مربوط به «دریافتی‌ها، پرداختی‌ها، بدهکاران موقت، پیش‌دریافت‌ها و پیش‌پرداخت‌ها» و همچنین «جریان وجه نقد» در ترازنامه بانک‌ها می‌توان به راحتی مشاهده کرد. نمونه‌های مختلفی از این شرکت‌ها در حوزه مستغلات، بازرگانی خارجی و شرکت‌های تأمین آتیه کارکنان بانک‌ها به وضوح قابل مشاهده است. بنگاهداری بانک‌ها در محدوده نظارتی تعیین شده، اگر در راستای بهینه اجتماعی بوده و موجب رشد و توسعه سرمایه‌گذاری مولد و افزایش اشتغال شود، جای تقدیر دارد. اما در اقتصاد ایران، این اتفاق رخ نداده است. بطور کلی فلسفه سرمایه‌گذاری بانک‌ها در بنگاه‌های فرعی و وابسته در ادبیات نظارتی، تکمیل و توسعه زنجیره ارائه خدمات بانکی است. چیزی شبیه به یک «سوپرمارکت مالی-بانکی». به همین منظور شرکت‌های بیمه‌ای، لیزینگ، صرافی‌ها، PSPها و حتی تأمین سرمایه‌ها به کمک بانک می‌آیند. از منظر نظارتی و در چارچوب تعیین شده، این امر بسیار کارآ و ضروری است. در ادبیات بین‌المللی نیز این امر با عنوان «سینرژی در همکاری» یا به عبارت دیگر «هم‌افزایی در کسب‌وکار» یاد می‌شود. هم‌افزایی یعنی ارزش و عملکرد دو شرکت به صورت «ترکیبی» بیشتر از مجموع ارزش و عملکرد هر یک از شرکت‌ها به صورت جداگانه است. طی یک بررسی که در سال ۱۳۹۷ درباره بنگاه‌های وابسته، فرعی، مشارکتی، خاص، کالتی و... از نوع «غیر مرتبط» با فعالیت بانکی انجام شد، بیش از ۶۰ درصد آنها در حوزه مستغلات و بازرگانی خارجی فعالیت داشتند و بسیاری از بنگاه‌های «شبه وابسته» از نوع شرکت‌های آتیه تعاونی کارکنان نیز در همه بازارها سرک کشیده بودند، اما آنچه در عمل در بنگاهداری بانک‌های ایران بویژه در بانک‌های خصوصی و برخی بانک‌های خصولتی مشاهده می‌شود، در راستای فعالیت‌های غیرواسطه‌گری آنهاست که با اهدافی نظیر ورود برخی بنگاه‌ها مرتبط به فعالیت‌های بانکداری، جهت تأمین مالی آسان و گسترده‌تر بانک از طریق جذب سپرده بان‌رخ‌های سود بالاتر از بازار رسمی پول، محلی برای شناسایی انواع درآمد‌های عملیاتی و غیر عملیاتی بعضاً غیرواقعی و یا به تعبیر بانکداری بدون ربا، شناسایی درآمد‌های مشاع و غیر مشاع برای بانک که حقیقتاً درآمد واقعی نیست، سواستفاده از دارایی‌های ثابت و ایجاد آشفتگی قیمتی در بازار مستغلات و همچنین ورود گسترده در مبادلات بازرگانی خارجی با هدف کسب سود بی‌درده‌تر با وجود ارز ارزان قیمت بین سال‌های ۱۳۸۱ الی نیمه اول سال ۱۳۹۷، انجام می‌شود. یعنی بانک اقدام به تأسیس شرکت کرده یا بخشی از سهام یک شرکت را از انواع روش‌ها از جمله وام‌دهی، دریافتی‌ها و... در اختیار گرفته و آنها را تأمین مالی کرده و این شرکت‌ها به تدریج در همه بخش‌های اقتصاد به شکل نامولد، شروع به فعالیت کرده‌اند. بویژه در حوزه مستغلات، در حوزه واردات و طی دو سال اخیر در حوزه بازار سرمایه با کمترین نظارت ممکن برای مثال چگونه ممکن است شرکت آتیه کارکنان یک بانک، در بازار سهام در حجم بالا فعالیت کند، اما همچنان به عنوان نهاد مالی ثبت نشده باشد؟ در ادبیات جهانی، عوامل ایجاد این رفتار غیر بهینه تحت عنوان «پن‌تاونگ» تلقی یا تخلف «شناخته می‌شود که شامل فشار، توجیه، فرصت، مهارت و تکبر است و بازنندگان و متضرران این رفتار مخرب، سهامدار خرد تا سطح عموم جامعه هستند. عامل اولی که از آن یاد کردیم، «فشارهای وارده بر تصمیم‌گیرندگان بنگاه» است. برای مثال فشار هیات مدیره یا سهامدار عمده به مدیران اصلی بانک برای تهیه گزارش سوددهی جهت ارزیابی عملکرد ایشان، محدودیت‌هایی مانند ماده ۱۴۱ قانون تجارت و تلاش مدیران و سهامداران برای فرار از انحلال و تعلق، حمایت شفاف‌سازی و هم حذف قوانین زائد است. بعضی بررسی‌های این مرجع، نکات قابل تأملی داشت که از جمله آن، انباشت و تراکم عجیب قوانین در بعضی حوزه‌ها و نهادها بود و جالب اینکه همین حجم بالا از قوانین عمدتاً دارای اعتبار بوده و زمینه اجرا داشتند. حالا تصور کنید که چه میزان تضاد در این انبوه از قوانین، رقم می‌خورد؟ «رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در ادامه با اشاره به موضوع احترام به حقوق مالکیت و بی‌ثباتی اقتصادی ناشی از فقدان حرکت‌های متناسب با تعاملات بین‌المللی، افزود: «این‌ها مؤلفه‌هایی هستند که باید اصلاح شوند. در کنار آنها، مدیریت واردات و کمک به توسعه صادرات، پرداختن به قوانین مخل تولید، تغییر نگرش‌ها از منظر ملی به منطقه‌ای و افزایش اختیارات مسئولان استانی، موضوعاتی هستند که باید به اولویت عملکرد دستگاه‌های متولی بیایند.»

«آرمان ملی» گزارش می‌کند:

تاسف؛ پاکستان مشتری گاز روسیه شد!

غفلت ایران، پاکستان را مشتری روسیه و ترکمنستان کرد!

آرمان ملی - محمد سیاح: روسیه و ترکمنستان با استفاده از غفلت ایران نسبت به یکه تازی در بازار گاز پاکستان اقدام کرده‌اند. ایران یکی از کشورهایی است که دارای منابع گازی غنی در منطقه و جهان است. از دهه‌ها پیش ایران یکی از کشورهای صادرکننده گاز به سایر کشورها از منطقه گرفته تا شرق و غرب اروپا بود. اما این موضوع با شدت‌گیری تحریم‌ها و همچنین غفلت مدیران برای اتمام پروژه‌های توسعه‌ای و گسترش دیپلماسی اقتصادی باعث شد تا امروز با دست دادن برخی از مشتری‌ها و عدم اجرای توافقات سهم ایران از بازار گازی دنیا به تدریج کمتر شود. در این بین کشورهایی نظیر روسیه، ترکمنستان، آذربایجان و ترکیه در همکاری‌های مشترک با هم یا با سایر کشورها نظیر چین؛ مسیرهای تازه‌ای را برای خود در جهت تأمین نیازمندی‌های انرژی ایجاد کردند.

این مشکل را با پاکستان برطرف می‌کنند، اما در نهایت رسماً تحریم‌های آمریکا را عامل کناره‌گیری از این پروژه اعلام کرد. با این وجود، مذاکرات فشرده ایران و پاکستان منجر به امضای قرارداد رسمی میان دو کشور شد که به گفته مطلعین از نظر قیمتی، نزدیک به قیمت صادرات گاز به ترکیه بود. ۱۵ خرداد ۸۸ بود که قرارداد صادرات گاز به پاکستان میان دو کشور امضا و در تاریخ ۲۱ اسفند ۹۱ عملیات اجرایی احداث خط لوله گاز ایران به پاکستان آغاز شد ولی این خط لوله هزار کیلومتری با وجود اینکه بیشتر از ۷۵۰ کیلومتر آن احداث بود با تغییر دولت این خط لوله هم نیمه‌تمام ماند. رضا پدیدار، مدیر عامل شرکت ملی گاز ایران، در این باره به «آرمان ملی» گفت: «در آن مقطع زمانی براساس تصمیماتی که گرفته شد ایران برای اجرای پروژه انتقال گاز به پاکستان پیش‌قدم شد و این پاکستان بود که قدمی در این راستا برداشت. خط لوله انتقال از سمت ایران با سرمایه‌گذاری کافی تا مرز پاکستان پیش رفت ولی از مرز تا داخل پاکستان لوله‌کشی نشد. در آن زمان ایران اعتبار ۵۰۰ هزار دلار هم در اختیار آنها قرار داد ولی پاکستان زیربار نرفت و این موضوع بیشتر جنبه سیاسی پیدا کرد و کار انجام نشد.» او ادامه داد: «سیاسی شدن این موضوع هم به دلیل مشکلات درونی پاکستان بود و گر نه ایران در همان زمان هم پیشنهاد خودش را مطرح کرده است. در واقع بعد از کناره‌گیری هند از احداث خط لوله صلح؛ این خط لوله ایران-پاکستان (IP) تبدیل شد. پدیدار در پاسخ به این سوال که مگر این پروژه براساس تفاهمنامه بین دو کشور اجرا نشده که پاکستان نوانسته خودش را از این اجرا، کنار بکشد، توضیح داد: «تفاهمنامه‌ای امضا نشد ولی مذاکراتی بین رؤسای جمهوری ایران و پاکستان و نخست‌وزیر

موضوعی که به اعتقاد کارشناسان اگرچه بحث تحریم و فشارهای سیاسی آمریکا و متحدانش در اجرای توافقات اثرگذار بوده است اما در موضوع قرارداد لوله صلح آنچه باعث شده تا ایران سهمی در این کشور نداشته باشد عدم پایبندی طرف پاکستانی در اجرای تعهدات بود به گفته تحلیلگران عدم امضای قرارداد باعث شد تا به رغم پایبندی ایران به تمامی تعهدات و پرداخت هزینه‌ها اما اجرای خط لوله صلح همچنان در بلاتکلیفی به سر برد. پاکستان با ایران دارای ۹۵۹ کیلومتر مرز مشترک هستند، از طرفی این کشور در مسیر توسعه قرار گرفته و با در نظر گرفتن اینکه جمعیت آن بالغ بر ۲۰۰ میلیون نفر است و این میزان هم در حال افزایش؛ این کشور بازار بسیار بزرگی برای صنعت گاز ایران محسوب می‌شود که نباید از دست می‌رفت. سال‌ها قبل طرح پروژه‌های با نام «خط لوله صلح» شکل گرفت. صادرات گاز ایران به کشورهای هند و پاکستان در دهه ۶۰ شمسی کلید خورد و قرار بود در ابتدا گاز ایران از طریق خط لوله دریایی به هند صادر شود که پس از ارزیابی‌های مجدد، قرار شد پاکستان نیز وارد این قرارداد شده تا به واسطه صادرات گاز ایران به هند و پاکستان، مشکلات سیاسی اسلام‌آباد و دهلی نو نیز کاهش یابد. با توافق سه کشور نام این خط لوله، «صلح» نام گرفت و مذاکرات برای تبدیل این ایده به قرارداد، جدی‌تر شد. سه دهه مذاکره برای امضای قرارداد با انصراف هند همراه شد تا خط لوله صلح به خط لوله ایران-پاکستان یا IP تغییر نام دهد. هندوستان که به دلیل فشارهای آمریکا از این قرارداد کنار کشید موضوع حق ترانزیت (انتقال) را بهانه کرد و در بهمن سال ۱۳۸۵ اعلام کرد برای حضور در این خط لوله هفت میلیارد دلار، حاضر نیست در جلسات سه‌جانبه شرکت کند و خودش

هشدار رئیس اتاق بازرگانی ایران:

دچار کمبود گندم می شویم!

برای پشتیبانی از تولید و ممانعت‌زدایی در مسیر فعالیت‌های اقتصادی، نیازمند درک مشترک سویه‌های شعار سال هستیم اما اینکه هر کدام آنها برای تحقق این بحث، راهی جدا بروند؛ در غایت نتیجه‌ای را حاصل نخواهد کرد. شاعفی در بخش دیگری از اظهارات خود، از انباشت قوانین، ناقص‌ها و ضعف‌های موجود در اجرای آن سخن گفت و متذکر شد: «خیرا معاونت حقوقی ریاست

همچنین رئیس اتاق بازرگانی ایران در نشست هیات نمایندگان اتاق بازرگانی خراسان رضوی نیز با اشاره به شعار سال ۱۴۰۰، گفت: «تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان اقتصادی، بخش خصوصی را در روند‌گره‌گشایی از مشکلات کشور، مسائل قابل بررسی، چاره‌جویی و پیشگیری است و از این منظر، باید امروز دولت برای آن اقدام کند تا فردا بحران و چالش‌های بازار و در بخش تقاضا رخ ندهد.»

آرمان ملی: رئیس اتاق بازرگانی ایران می‌گوید دولت باید سیاست‌های خود را در حوزه گندم تغییر دهد. غلامحسین شاعفی در شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی استان خراسان رضوی، گفت: «با توجه به مشکلات کمبود آب و بارندگی در کشور، استفاده حداکثری از توان داخلی اهمیت فراوانی دارد اما برخی سیاست‌های اجرایی خطرناکی را در این حوزه به وجود آورده است.» او با بیان اینکه اگر نرخ خرید تضمینی گندم تغییر نکند، احتمال شکل‌گیری بازار سیاه و قاچاق وجود خواهد داشت، اضافه کرد: «در باره نرخ تضمینی خرید گندم از کشاورزان متأسفانه با شرایط ناگواری مواجهیم. بهای اولیه‌ای که دولت در سال گذشته تعیین کرد، مناسب نبود و با وجود اینکه تغییراتی در نرخ‌ها اعمال شد، هنوز نرخ مذکور عادلانه نیست. اگر این تجربه دوباره تکرار شود و برای نرخ تضمینی خرید گندم از کشاورز، قیمت عادلانه‌ای اعلام نشود، همین مقدار تولید کم که به واسطه کم‌آبی سال جاری،

رشد ۴۸ درصدی صادرات فولاد

ایرنا: بررسی آمار عملکرد شرکت‌های بزرگ فولادی کشور حاکی از صادرات ۸۵۱ هزار و ۲۵۵ تنی این واحدها در اسفند ۹۹ است. آماری که در مقایسه با اسفند ماه ۹۸ رشد ۴۸ درصدی را نشان می‌دهد. هرچند بررسی آمار عملکرد صادرات ۱۴ شرکت بزرگ فولادی کشور در سال ۹۹ حاکی از افت هفت درصدی صادرات نسبت به سال ۹۸ است، اما به اعتقاد کارشناسان، فولادسازان در حال راهی از موضوع تنظیم بازار و محدودیت‌های صادراتی بوده و این روند با توجه به بهبود تقاضا و قیمت جهانی فولاد، در ۶ ماهه نخست سال ۱۴۰۰ افزایشی خواهد بود. کارشناسان معتقدند سیاست وزارت صنعت، معدن و تجارت که از محدودیت به سوی حمایت و رشد ارزآوری کشور در حال تغییر است، محرک رشد صادرات خواهد بود. در سالی که گذشت واحدهای بزرگ فولادی کشور در مجموع ۶ میلیون و ۹۶۷ هزار و ۲۶۸ تن انواع محصولات فولادی صادر کردند.

توافق ایران و صربستان برای افزایش تجارت

آرمان ملی: رئیس کل سازمان توسعه تجارت ایران در دیدار با وزیر امور خارجه صربستان با اشاره به ظرفیت گسترش روابط اقتصادی و تجاری دو کشور بر اهمیت برگزاری شانزدهمین نشست کمیسیون مشترک همکاری‌های اقتصادی دو کشور تأکید کرد. حمید زادبوم گفت: «صربستان و منطقه بالکان دروازه ورود به بازار اروپا برای ایران محسوب می‌شود و بازار ۸۰ میلیونی ایران و کشورهای همسایه نیز فرصت مناسبی برای همکاری بخش خصوصی و دولتی دو کشور ایجاد کرده است.» او با بیان اینکه پاندمی کرونا در سال گذشته باعث کاهش تجارت بین‌الملل و همچنین تجارت ایران با صربستان شد، ابراز امیدواری کرد با تلاش و پیگیری دو طرف شانزدهمین نشست کمیسیون مشترک دو کشور در سال ۲۰۲۱ در تهران به بهترین نحو برگزار شود و به اهداف تعریف شده برسد. رئیس کل سازمان توسعه تجارت ایران با اشاره به حجم تجارت خارجی ایران افزود: «با وجود شرایط کرونا و تحریم حجم تجارت خارجی ایران در سال گذشته ۷۲ میلیارد دلار بوده است.»

رطب به کیلویی ۷۰ هزار تومان رسید

تسنیم: درحالی که از سال قبل حجم زیادی خرما در بازار مانده قیمت این محصول با آغاز ماه رمضان و افزایش تقاضا افزایش نامتعارفی یافته است به طوری که هر کیلوگرم رطب تا ۷۰ هزار تومان نیز به فروش می‌رسد. محسن رشید فرخی، رئیس انجمن ملی خرما ایران گفت: «بازارهای خرما سال‌ها قبل پر است و مشکلی برای تأمین نیاز مردم وجود ندارد. وضعیت تولید خرما از نظر حجم و کیفیت بهتر از سال قبل است. همچنین تکثیر در مصرف نداشته‌اند و حتی صادرات گسترده یافته است. بنابراین با موجودی که در انبارهاست نیاز بازار داخلی به راحتی تأمین می‌شود. قیمت هر کیلوگرم خرما مضافتی در مبدأ تولید ۲۰ تا ۲۱ هزار تومان و خرما کی‌کباب ۱۲.۵ تا ۱۳ هزار تومان است، اما نامی توأمین درباره قیمت خرما در بازار و خرده‌فروشی نظر دهیم.»

وام ساخت مسکن ۴۵۰ میلیون تومان شد

تسنیم: مدیرعامل بانک مسکن از افزایش وام ساخت مسکن تا سقف ۴۵۰ میلیون تومان در صورت استفاده از فناوری‌های نوین توسط انبوه‌سازان خبر داد. محمود شایان گفت: در تهران و کلانشهرها وام ساخت مسکن تا سقف ۴۵۰ میلیون تومان افزایش یافت. وی با یادآوری این که بانک مسکن پیش‌تر وام بافت فرسوده نیز به ۳۰۰ میلیون تومان افزایش داده بود، افزود: افزایش وام ساخت با روش‌های صنعتی سازی برای آن دسته از انبوه‌سازانی است که در بانک مسکن حساب سپرده دارند. مدیرعامل بانک مسکن بیان کرد: وام در شهرهای بالای ۲۰۰ هزار نفر جمعیت ۴۰۰ میلیون و در سایر شهرها ۳۰۰ میلیون تومان پرداخت می‌شود. شایان نرخ سود این تسهیلات را ۱۸ درصد اعلام کرد.

اعلام شرایط صدور مجوز استخراج رمزارز

ایلنا: مدیرکل دفتر سرمایه‌گذاری و امور طرح‌های وزارت صمت گفت: «مانی‌ها پیش از این امکان استقرار در شهرهای صنعتی را داشتند اما اخیراً در بنگاه‌ها و واحدهای تولیدی موجود هم امکان اخذ مجوز و فعالیت دارند.» علیرضا هادی در مورد فرآیند اخذ مجوز استخراج رمزارزها اظهار کرد: «متقاضیان در سامانه بهین‌نام ثبت نام می‌کنند و در همان سامانه مجوز صادر می‌شود. هم شخصی و هم شرکت می‌تواند درخواست مجوز بدهد و محدودیت خاصی در این مورد وجود ندارد.» او با اشاره به تسهیل‌گری‌ها در این زمینه گفت: «در مورد استقرار تجهیزات، باید دست کم به میزان ۱۰۰ کیلووات مصرف انرژی داشته باشند پیش از این کف آن ۲۵۰ کیلووات بود که به ۱۰۰ کیلووات کاهش پیدا کرد. اگر هر ماینر ۲ کیلووات توان مصرف کند قبلاً باید ۲۵ ماینر استفاده می‌شد که بنیاد کار خود را شروع کرد اما الان با ۵۰ ماینر می‌تواند کار خود را شروع کند. یعنی مقدری کار را تسهیل کرده‌ایم.»